

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Bakalářská práce

**Etnická stereotypizace z pohledu dětí
v česko-německé perspektivě**

Dana Pišťeláková

Plzeň 2018

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra antropologie

Studijní program Antropologie

Studijní obor Sociální a kulturní antropologie

Bakalářská práce

**Etnická stereotypizace z pohledu dětí
v česko-německé perspektivě**

Dana Pištěláková

Vedoucí práce:

Doc. Petr Lozoviuk, Ph.D.

Katedra antropologie

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2018

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2018

.....

Poděkování

Ráda bych poděkovala svému vedoucímu práce Doc. Petru Lozoviukovi, Ph.D. za trpělivost, kterou se mnou měl při vedení práce, a také za poskytnuté rady.

Obsah

1 Úvod.....	1
TEORETICKÁ ČÁST	3
2 Stereotyp ve společenských vědách.....	3
2.1 Typologizace stereotypů.....	5
3 Stereotypizace	6
4 Česko-německé vztahy ve 20. století	7
5 Obraz Němce v Čechách	12
6 Vznik předsudků u dětí.....	15
6.1 Teorie prostředí.....	15
6.2 Sociálně-kognitivní vývojová teorie.....	16
6.3 Teorie emocionální nepřizpůsobivosti	17
6.4 Teorie vývoje sociální identity.....	17
6.5 Teorie vývoje G. W. Allporta	19
VÝZKUMNÁ ČÁST	20
7 Výzkumný problém, cíle výzkumu	20
8 Metodologie	21
8.1 Výzkumný soubor.....	21
8.2 Charakteristika vzorku	22
8.3 Příprava slohové práce	23
8.4 Kontaktování vedení školy a sběr dat	24
9 Etické problémy a způsob řešení.....	25
10 Interpretace výsledků	26
11 Závěr	32

12 Seznam použitých zdrojů a literatury	35
13 Resumé.....	40
14 Přílohy	41

1 Úvod

Téma bakalářské práce jsem si vybrala ze dvou důvodů. Mým snem bylo vždy pracovat s dětmi, proto bylo pro mě naprosto samozřejmé, že do této práce budou nějakým způsobem zahrnuty děti. Další důvod, který rozhodl o vypracování práce na toto téma, je můj velmi kladný vztah k německému jazyku a Němcům obecně. Cílem této práce je empiricky upřesnit pojem českého stereotypu Němce se zvláštním důrazem na jeho podobu u dětí školního věku. Primárním materiálem, který byl zvolen pro následnou analýzu, jsou dětské výpovědi, resp. texty, ve kterých byly tematizovány nejrůznější aspekty „německosti“, zejména vnímání současné německé kultury a jazyka.

Ve své práci věnuji též pozornost jak historickému vývoji česko-německých vztahů, tak jejich proměnám ve 20. století, v jehož průběhu došlo k jejich tragickému vyvrcholení. Důvody tohoto vývoje lze spatřovat v řadě dobových společenských událostí, zejména v těch, které byly spojeny s výsledky první a druhé světové války, se vznikem první Československé republiky, s existencí Protektorátu Čechy a Morava a dále s odsunem Sudetských Němců z poválečné ČSR.

Následující kapitola je věnována dynamice vývoje obrazu Němce v českém prostředí. Společně s historickým vývojem se měnil obraz Němce. V české společnosti byli Němci vnímáni negativně již na 14. století, výjimečné nebylo ani přirovnání Němce ke zvířeti, jako například k jezkovi (Rak 1994: 100). Obraz Němce se ještě více vyostřil poté, co se k moci dostal Adolf Hitler. Němci byli chápáni jako viníci války, soužití s Němci se stalo pro Čechy nepřípustné.

Poslední kapitola v teoretické části obrací pozornost směrem k teoriím vývoje stereotypů u dětí. Věnuji se v ní pěti teoriím vývoje stereotypních představ dětí, i když názorů o vývoji předsudků je více. Děti si vytváří své postoje vůči ostatním lidem zejména na základě toho, co slyší na rodičů či v prostředí, které je obklopuje, tedy toho, co slyší na svých vrstevníků.

Na teoretickou část práce navazuje část výzkumná. V této části definuji cíl výzkumu, popisuji výzkumný soubor a přípravu na sběr dat, kontaktování vedení školy a samotný sběr dat. Při výzkumu je badatel konfrontován etickými problémy a je nutné, aby se zabýval i tím, jak těmto problémům předejít. Výzkumná část dále obsahuje interpretaci získaných informací. Data pochází ze slohových útvarů vytvořených dětmi a na jejichž analýze je založena tato práce.

TEORETICKÁ ČÁST

2 Stereotyp ve společenských vědách

Existuje velké množství autorů, kteří se zabývají stereotypy. Pro některé je tento pojem synonymem pro předsudek, jiní na sebe tyto dva pojmy odlišují a předsudek chápou jako negativní stereotyp. Například Jan Průcha se domnívá, že se jedná o totéž. Dle jeho názoru mají předsudky i stereotypy stejnou psychologickou podstatu a jedná se o pojmy, jež vyjadřují představy, názory či postoje, které si vytváříme či přejímáme a aplikujeme je na celé skupiny (Průcha 2004: 67). Naopak Gordon W. Allport zastává názor, že se jedná o pojmy zcela odlišné. Stereotyp definuje jako velmi silné přesvědčení spojované s nějakou kategorií a jeho funkce je ospravedlnění chování vůči kategorii. Předsudek je „odmítavý až nepřátelský postoj vůči člověku, který patří do určité skupiny, jen proto, že do této skupiny patří, a má se tudíž za to, že má nežádoucí vlastnosti připisované této skupině“ (Allport 2004: 215, 39).

Slovo stereotyp pochází z řeckého slova „steréos“, což v překladu do češtiny znamená pevný či tvrdý a „týpos“, překládané jako forma, úder. Složíme-li tedy tyto dvě složky dohromady, stereotyp je „pevná forma“ (Rejzek 2001: 602). Termín stereotyp poprvé použil americký novinář Walter Lippman v roce 1922 ve svém díle *Public Opinion*. Jedná se o vytvoření „obrazů v našich hlavách“. Za použití stereotypů zobecňujeme konkrétní jevy. Tím, že si vytvoříme stereotyp, dojde k urychlení a usnadnění klasifikace světa vnímaného námi. V současné, uspěchané době se užívá stereotypu k orientaci v situacích, kde by bylo náročné si vytvářet o každém člověku vlastní mínění (Klusáková 2003: 15). Stereotypy nevycházejí z naší zkušenosti, jedná se tedy o sociální produkt a je šířen v sociálním prostředí. Walter Lippman je toho názoru, že stereotypy plní čtyři funkce, pomáhají uspořádat realitu do jednoduché podoby, kterou jsme schopni pochopit, slouží jako metonymické zkratky, jež vedou přímo k významu, rozdělení moci ve společnosti se zdá díky nim přirozené a vyjadřují naše postoje a hodnoty (Burton 2001: 189-190).

Marie Farková, profesorka psychologie na Univerzitě Jana Amose Komenského v Praze a autorka knih týkající se psychologie, definuje stereotyp jako šablonovitý, automatizovaný a navyklý způsob vnímání, posuzování a hodnocení reality, ke které se vztahuje. Častým opakováním stereotypu o nějaké skupině se stereotypní výrok dostává hlouběji do mysli člověka. Nejčastěji je přenášen médii. (Farková 2009: 104). Je úzce spjatý s psychologickým přenosem, kdy se pocity nepřátelství nebo hněvu obrací k něčemu, co není jejich skutečným původcem. Lidé svůj nahromaděný hněv přenášejí na obětní beránky a kladou jim za vinu veškeré své obtíže i jejich příčiny (Čeněk, Smolík, Vykoukalová 2016: 199).

Vezmeme-li v úvahu přístup antropologie, stereotypu se v této oblasti věnuje například Thomas Hylland Eriksen či Karel Hnilica. Eriksen uvádí: „*Stereotypy jsou zjednodušené popisy kulturních rysů jiných skupin, o jejichž existenci je klasifikující skupina přesvědčena*“ (Eriksen 2008: 319). Některé etnické stereotypy člověka morálně odsuzují. Představy, které máme o druhých, mohou posílit soudržnost ve skupině, ale také hranice či to, jak vnímáme sami sebe. Ve společnostech, které jsou složeny z více etnik, uvažují členové ve stereotypech i o své skupině. Stereotyp může popisovat sociální skutečnosti přehnaně, příliš obecně a ideologicky. Funguje též jako sebenaplňující se proroctví. Například dominantní skupina může o té, jež je utlačována, říkat, že se v ní rodí hlupáci. A protože se jedná o sebenaplňující se proroctví, bude utlačovaná skupina dělat vše pro to, aby tomu tak skutečně bylo. Prostřednictvím stereotypů je posilován systém společenského postavení či skupinová soudržnost (Eriksen 2008: 319). Karel Hnilica se vyjadřuje o stereotypu jako o přesvědčení, které je tvořeno z kategorie a atributu. Kategorie není s atributem spojována logicky ale empiricky. Jedná se tedy o to, s jakým atributem si spojíme kategorii. Někdy se k atributu pojí i to, jak se daný jedinec bude chovat. Jestliže si lidé začnou tyto kategorie s atributy mezi sebou sdílet, vytvoří stereotyp (Hnilica 2010: 207).

2.1 Typologizace stereotypů

Stereotypy se nejčastěji rozdělují na autostereotypy a heterostereotypy. Autostereotyp je obraz, který si o sobě samém vytváří jedinec nebo členové nějakého společenství (Jandourek 2001: 36). Heterostereotyp je představa, která se týká lidí, nejčastěji národů či etnik, ke kterým nepatříme, například představa Čechů o Němcích, Němců o Češích a další. Někdy jsou autostereotypy a heterostereotypy vytvářeny na základě zkušenosti, mnohem častěji však vznikají spontánně a jsou předávány z generace na generaci. Velmi často je autostereotyp pozitivní, jedinec si svou skupinu idealizuje a jen zřídka dochází k tomu, že by skupinu kritizoval. Heterostereotypy jsou často kritické předsudky a jedinec bezdůvodně odsoudí odlišnou skupinu. ¹

Velice často je heterostereotyp vytvářen majoritní skupinou o skupině minoritní. Každá skupina, i když třeba jen podvědomě, se vnímá jako většinová nebo menšinová. Toto vnímání je považováno za významného činitele, který dlouhodobě určuje mentální obraz. Dlouhodobé vnímání své vlastní skupiny jako menšinové může posílit autostereotyp. Nelze však tvrdit, že se jedná o obecně platné pravidlo, například Slováci sami sebe považují za menšinu, v tomto postavení zůstávají po většinu svých dějin, a přesto se vyznačují oslabeným etnocentrismem (Krekovičová 2001: 22).

¹ Zdroj: https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Autostereotyp_a_heterostereotyp [cit. 2. 2. 2018]

3 Stereotypizace

Sociální psychologové berou stereotyp jako jeden z aspektů zpracování informací, jedná se o zmenšené mentální obrazy. Lidé mají potřebu zařazovat si členy jiných etnických skupin do určitých kategorií. Je velice důležité, aby si jedinec uvědomoval příslušnost k nějaké skupině, prožíval svou etnickou příslušnost a zaujímal postoje k etnické skupině. K etnické příslušnosti se váže sociální kategorizace. Lidé toto kategorizování věcí či lidí potřebují, je to neodmyslitelná součást jejich mysli. Jedinec rozlišuje dichotomizaci „my“ a „oni“. Sám sebe v rámci skupiny zařazuje do určité kategorie a poté kategorizuje ostatní. Kategorie je sama o sobě neutrální a tím, že k ní přidáme určitou představu, tzv. fixní ideji, se z ní stane stereotyp. S touto kategorizací je spjat proces, který se nazývá stereotypizace (Kreisslová 2014: 345-346).

Předmětem stereotypizace je zařazování lidí do kategorií, které jsou neměnné a předem dané. Tyto kategorie představují buď negativní, nebo pozitivní představy o člověku, kterého ani neznáme. Obraz o určitém člověku si tedy nevytváříme sami, ale podle toho, co se o daném člověku dozvíme nebo co odpovídá kategorii, která mu byla přiřazena (Navrátil, Mattioli 2011: 90). V knize *Interkulturní komunikace: Češi a Němci* se Ivan Nový a Sylvia Schroll-Machl věnují tématu stereotypizace. Dle autorů se jedná se o tendenci, kdy připisujeme druhým lidem určitou charakteristiku na základě toho, že je osoba součástí nějaké skupiny. Přiřazování charakteristik je prováděno podle určitých měřítek, ať už se jedná o etnické, národnostní, demografické nebo profesní. Nejvíce podléháme stereotypizaci, když se setkáváme s lidmi, kteří jsou součástí jiné, neznámé kultury. Stereotypizace nám může pomoci urychlit proces poznávání lidí, avšak je třeba ji chápat pouze jako určitou hypotézu, která nám pomůže potvrdit nebo naopak vyvrátit naši představu při vzájemném poznávání. Velice důležité je pak v případě stanovení chybné představy o člověku svoji interpretaci upravit a přiznat si omyl, jinak by mohlo dojít k problémům při vzájemné komunikaci s oním cizincem (Nový, Schroll-Machl 2015: 15).

4 Česko-německé vztahy ve 20. století

V této kapitole bych chtěla nastínit vývoj vztahu Čechů a Němců ve 20. století. Češi a Němci žili společně řadu staletí a nejednalo se o soužití pouze geografické, ale také politické, kulturní, ekonomické a demografické. Vybrala jsem si 20. století, neboť se domnívám, že právě v tomto období došlo k největšímu zlomu ve společném soužití z důvodu konání první světové války, existence první republiky, druhé světové války, druhé republiky, Protektorátu Čechy a Morava a odsunu Němců.

V první světové válce proti sobě bojovaly Ústřední mocnosti, kam patřilo Německo, Rakousko-Uhersko a Itálie, a Dohodové mocnosti, konkrétně Francie, Anglie, Rusko. Z tohoto důvodu se o první světové válce tvrdí, že to byla válka dvou národů, Germánů a Slovanů. Oba národy jednaly samy za sebe, bez ohledu na to, co způsobí tomu druhému (Toms 2002: 50). Po vypuknutí první světové války se vztahy mezi Čechy a Němci vyostřily. Češi vnímali válku nejprve neutrálně a nezapojovali se, což se ovšem nedalo říci o Němcích. Později se postoj Čechů k válce proměnil v negativní (Urban 1982: 586). Konec první světové války se stal pro Čechy příležitostí k tomu, aby vytvořili nový stát. Češi si uvědomovali, že součástí státu by se stali i Němci, kterým začalo být dáváno najevo, že jsou zde pouze početnou menšinou (Toms 2002: 56). Němcům se nelíbil způsob, jakým s nimi bylo zacházeno, a proto usilovali o odtrhnutí krajních oblastí Československa, neboť tam byl počet Němců nejvyšší (Kocian, Pernes, Tůma 2004: 50).

Na podzim roku 1918 vznikly na území republiky čtyři německé provincie. Na severozápadě Čech byla vytvořena provincie Deutschböhmem, jejímž centrem byl Liberec, na severní Moravě a ve Slezsku Sudetenland s centrem v Opavě, na jihu Moravy Deutsch – Südmähren se správním centrem ve Znojmě a čtvrtou provincií byla Böhmerwaldgau s centrem Prachatice. Zmíněné provincie se měly stát součástí Německého Rakouska a zahrnovaly celkem tři miliony Němců, ale i Čechů, a pokud by došlo k odtržení, pak by byl stát značně zmenšen,

což by mohlo mít neblahý vliv na jeho další existenci (Beneš 2002: 75). Byla stanovena vnitřní správa provincií, obsazeny vrcholné úřady jako vláda, zemský sněm, pozice hejtmána a byla přijata nová ústava (Beran, Schwarz 2009: 70). Nově vzniklé správní jednotky však spolu nespolupracovaly, absolutně zde chyběla koordinace, oblasti se ocitaly na pokraji potravinové krize. Na počátku listopadu se v Praze sešli zástupci Německých Čech a českoslovenští politici. Československo nabídlo provinciím pomoc nejen v oblasti zásobování potravinami, na oplátku však žádala, aby provincie ukončily svou činnost. To se zástupcům Německých Čech nelíbilo a nabídku odmítli. (Brügel 2006: 98, 112, 116).

Politici Československa začali na základě výsledku jednání jednat o vojenském obsazení pohraničí s tím, že zde zavedou svou vlastní správu (Toms 2002: 62). Obsazení pohraničí si vyžádalo několik obětí. Nejvíce lidí bylo zabito při obsazování Mostu a Moravské Třebové, v obou případech se jednalo o české Němce. Čeští Němci chtěli na základě zásady týkající se sebeurčení, prosadit připojení provincií k Rakousku.² Za doby působení nové správy nebyla nijak významně ovlivněna kulturní, politická ani hospodářská činnost provincií. I když docházelo na některých místech k rabování vojenských jednotek, zamezovala vojska tomu, aby docházelo k sociálním nepokojům hladovějících obyvatel (Brügel 2006: 108). Dne 4. března roku 1919 vyhlásily německé politické strany generální stávkou z důvodu, že nebylo českým Němcům umožněno účastnit se voleb. Lidé dávali svůj nesouhlas s tímto rozhodnutím najevo manifestací, pokřikováním hesel namířených proti Čechům a Československé republice. Do davu demonstrantů se postavila armáda, která se snažila situaci uklidnit. Přesto však došlo ke zranění a zabití desítek lidí (Kocian, Pernes, Tůma 2004: 53-54).

² Zdroj: <https://www.sudetsti-nemci.cz/cs/hist0/hist2/> [cit. 2. 2. 2018]

Od ledna 1919 do ledna roku 1920 trvala pařížská konference, jejímž hlavním bodem bylo uspořádání Evropy po válce. Na této konferenci se setkaly vítězné i poražené státy první světové války, hlavní slovo měly vítězné mocnosti (Sládek 2002: 24). Československý stát, v čele s mluvčím Edvardem Benešem, na této konferenci žádal, aby mu bylo vráceno veškeré historické území Čech, Moravy, Slezska, celé Slovensko a další. Těmto požadavkům bylo s menšími úpravami vyhověno a definitivní uspořádání hranic československé republiky stvrzeno podpisem mírové smlouvy. Po této konferenci byla vytvořena nová ústava, ve které bylo menšinám přislíbeno poměrně velké množství práv, jako například rovnost obyvatel bez ohledu na to, jaké jsou rasy, jakou vyznávají víru, či jakým hovoří jazykem (Malý 2003: 351). S novou ústavou byl vypracován tzv. jazykový zákon, který stanovil, že oficiálním jazykem v rámci veřejné sféry se stává jazyk český, avšak jaký jazyk budou obyvatelé používat v soukromí, při kulturních akcích, náboženství či v rámci hospodářských styků, tento zákon nechal v kompetenci menšin. Používání dvou jazyků na úřadech bylo dovoleno jen pokud v okrese žilo více než 20 % jinak hovořícího obyvatelstva (Harna, Šebek 2002: 200). Jazykový zákon přispěl k rozvoji nacionalismu u německé menšiny a vzniku nacionalistických stran. Když se v roce 1925 konaly Parlamentní volby, nastal zvrát v postavení německých stran. Nejvíce hlasů získaly strany měšťanské a ve volbách naprosto neuspěly strany nacionální (Beran, Schwarz 2009: 215-216).

V roce 1933 nastoupil k moci Německa Adolf Hitler. O dva roky později, získala Henleinova strana SdP ve volbách nejvíce hlasů vůbec. Henlein popsal vývoj sudetoněmeckého problému a prohlásil, že porozumění mezi Čechy a Němci v Československu je nemožné, kritizoval českou politiku ve vztahu k menšinám. Následně apeluje na Hitlera, aby intervenoval v sudetoněmecké otázce. V roce 1937 Henlein prohlásil, že otázka sudetských Němců je již evropským problémem a je nutné, aby se tím zabývala evropská politika. V 1938 však už ani Henlein neměl dostatečnou moc, aby mohl vyřešit sám otázku

týkající se sudetských Němců. Na konci února téhož roku Hitler prohlásil, že vyřešení sudetoněmecké otázky bude provedeno tak, aby vyhovovalo Německu. I když k vývoji této záležitosti napomohla nespokojenost sudetských Němců, neznamená to, že by došlo ke změně Hitlerových plánů, pokud by česká vláda uznala autonomii sudetským Němcům (Sládek 2002: 63-67).

Anšlus Rakouska v roce 1938 znamenal pro Československo velký zvrat, neboť došlo k obklíčení celého tehdejšího území Velkoněmeckou říší. Němci byli nespokojeni s tím, jaké postavení v české společnosti mají. Nedařilo se najít žádné východisko, kdy by byly spokojené všechny strany. Z tohoto důvodu byla přijata tzv. Mnichovská dohoda, která však neřešila postavení Němců, jejím cílem bylo zničit Československo (Broklová 1998: 129). Republika byla rozbita a drtivá většina německého obyvatelstva v Sudetech se přiklonila k nacismu, zatímco většina zdejší menšiny měla opačný názor, žádala obnovení Československa a nastolení parlamentní demokracie (Biman 1998: 195). Z Československa se stal Protektorát Čechy a Morava. Protektorát nenesl podstatné znaky státu, postrádal vlastní území, byl prohlášen součástí Velkoněmecké říše. V čele Protektorátu Čechy a Morava stál Emil Hácha (Frajdl 1993: 19).

V září roku 1939 vypukla druhá světová válka. V jejím průběhu začali Češi formulovat myšlenku, která se týkala odplaty. Nepřítelem se stal každý, kdo hovořil německým jazykem. Nejdůležitějším se stalo zbavení se sudetoněmecké menšiny, i když představy o odsunu Němců byly značně odlišné. Například Zdeněk Nejedlý, tehdejší ministr školství, pronesl, že „Němce a Maďary odsud dostaneme“. Jan Šrámek, předseda lidové strany, zdůraznil, že pro Němce, kteří na našem území zůstanou, nebudou zřizovány školy, děti budou muset navštěvovat české (Schallner 1998: 237).

Po skončení války přišla první fáze odsunu německého obyvatelstva, tzv. divoký odsun. Vše bylo dílem vládní politiky, která byla vybičovaná protiněmeckými náladami části českého národa a která

nejenže netlumila nacionální vášně, ale mnohdy je k činu podněcovala. Německé obyvatelstvo bylo shromažďováno a poté vyhnáno ze svých domovů a v mnohých případech bylo na Němce použito také násilí. Sociálně nejslabší vrstvy českého obyvatelstva si zvyšovaly své postavení tím, že zabraly německý majetek, Němci si s sebou směli vzít jen zavazadlo vážící mezi 30 a 60 kilogramy, potraviny na tři až sedm dní a hotovost, která nesměla přesáhnout tisíc marek. Divoký odsun probíhal v období května až po počátek srpna roku 1945. Bylo vyhnáno asi 600 až 730 tisíc Němců do oblasti sovětské okupační zóny v Německu a Rakousku (Čapka, Lunerová 2012: 65-66).

Na Postupimské konferenci bylo rozhodnuto vítěznými velmocmi, že je nutné, aby byla přesídlena německá část obyvatelstva žijící v Polsku, Československu a Maďarsku. Od srpna 1945 do poloviny ledna 1946 probíhaly přípravy na fázi tzv. organizovaného odsunu. Byly vytvořeny internační tábory, ve kterých měli být Němci připraveni k odsunu. Termín zahájení organizovaného odsunu musel být posunut z prosince 1945 na leden 1946. Od 25. ledna jezdil každý den vlakový transport do amerického okupačního pásma v Německu, o něco později začaly transporty převážet Němce také do sovětské zóny. Poslední transport s odsouvanými Němci vyjel na konci října 1946. V rámci organizovaného odsunu bylo odsunuto přibližně 2,2 milionu Němců, z nichž dvě třetiny přešly do zóny americko-britské, zbytek do sovětské zóny a někteří sudetští Němci i do zemí vzdálenějších, jako například Kanada, USA, Brazílie a další. Poté pokračoval odsun ještě další čtyři roky, ale jednalo se o podobu čistě individuální. V polovině června roku 1949 žilo na našem území 180 tisíc německého obyvatelstva (Čapka, Lunerová 2012: 67).

5 Obraz Němce v Čechách

Stereotypní pojetí Němce jako „dědičného nepřítele“ zasahuje daleko do minulosti. Ve 14. století to byla kronika Dalimilova, která byla plná záště vůči německému národu. V tomto století byl pražským biskupem Janem IV. Z Dražic založen augustiniánský klášter v Roudnici, kde biskup jasně stanovil, že mezi své konventy přijme pouze mnichy, jejichž rodiče byli „slovanského jazyka“. Též některé husitské manifesty byly namířeny proti Němcům. (Rak 1994: 100)

Pavel Stránský ze Zapské Stránky přirovnal Němce, kteří žili v Čechách, k ježkovi, jež se nechal pozvat na zajíce do jeho doupěte a zajíce pak z jeho vlastní nory vypíchal. Později se stavěl proti tomu, aby byl německý jazyk zaváděn do nekatolických bohoslužeb. Obhajoval to tím, že je toto jen záminkou pro zavádění a rozšiřování nadvlády Němců. Němci žili podle Stránského v České zemi jen jako hosté, domácí právo náleželo jen rodilým příslušníkům (Rak 1994: 100-101).

Představa typického Němce byla na počátku revoluce v roce 1848 vyobrazována zejména prostřednictvím karikatury. Znázorňovala německého Michla oděného v haleně, vestě, kalhotách po kolena a často také s dobovou čepicí, která měla poukázat na to, že Michl spal, ale teď už je připraven se hlásit k ostatním evropským národům jako jejich rovnocenný partner, a jehož hlavním úkolem je sjednotit Německo. Vztahy mezi Čechy a Němci zobrazovala karikatura krávy, o kterou se přetahuje Čech s Němcem. Čech drží krávu za rohy a Němec se ji pokouší přitáhnout za ocas. Krávu, představující českou zemi, dojí spokojený advokát, či se snad jedná o Žida (Štaif 1998: 35-36).

Za první světové války převládal negativní stereotyp, konkrétně, že Němci jsou brutální útočníci, kteří jsou vybavení stále stejnými atributy, a také, že Němec mění jen svou uniformu (Rak 1994: 106-108). Češi své názory ohledně Němců vyobrazovali i v tzv. politických karikaturách, kde

byli Němci zobrazováni v šosácké noční čepičce, s piklhaubnou³ a cylindrem. Češi tuto válku vnímali jako válku německou a obraz Němce získal generalizující podobu, a tedy že se jedná o „německý živel“, který se rozprostírá kolem českého národního území (Galandauer 1998: 82).

Po první světové válce, se vznikem republiky, začalo být na Němce pohlíženo spíše pozitivně, nepřátelské obrazy Němců bychom hledali velmi zřídka. Vznikaly představy o vytvoření dobrých vztahů s Německem a Rakouskem a také o začlenění německého obyvatelstva na našem území. I když se Němci chtěli na české země odtrhnout, byli většinou českého obyvatelstva chápáni jako neodmyslitelná součást státu (Broklová 1998: 115). Co se obrazu Němce v tisku týče, byl tento obraz složen z vlastností, které jim byly připisovány nejen námi, ale i jinými národy. Někdy se skládal i z vlastností, které Němci chtěli, aby jim byly připisovány. Češi si představovali Němce jako pořádkumilovné lidi, kteří nenávidí anarchii a rozvrat, všichni Němci jsou intelektuálně založeni a jedná se o sebevědomý a veliký národ. Němec byl považován za kulturního, avšak expanzivního, agresivního někdy i zpupného člověka, který pohrdal menším národem (Broklová 1998: 151-152).

S nástupem Hitlera k moci, a ještě více po druhé světové válce, začali být Němci vnímáni opět negativně. Češi se před válkou snažili s Němci navázat spolupráci a společně měli dosáhnout kulturního a hospodářského rozkvětu všech. Němci žijící v Čechách však zklamali, neboť se spojili s hitlerovskými silami v Německu a stali se pro český národ nepřáteli. Začaly vznikat obrazy poměrů v Německu jako hrůzovlády, čemuž přispívali zejména ti, kteří odtamtud přišli. O Němcích se hovořilo jako o národu, který se nad Slovany vždy vyvyšoval a pokládal se za kulturně vyspělejší. S vítězstvím Henleinovy strany v Československých volbách došlo k vytvoření obrazu o Němcích, který

³ Pruská vojenská helma s kovovým hrotem na vrcholu

charakterizoval tuto menšinu jako nebezpečnou a nepřátelskou (Broklová 1998: 128-129).

S odsunem sudetských Němců začal mizet i dosavadní obraz Němce jakožto poraženého „Sudetáka“ a začaly se objevovat články, které varovaly před německou agresivitou, knihy, jež se zabývaly německým charakterem a duchovním vývojem, který vždy spěl k nacismu, ve filmu byl ztvárněn jako pašerák. Němci údajně usilovali jen o jedno, a to o rozbití českého národního společenství (Schallner 1998: 249).

6 Vznik předsudků u dětí

U dětí je velice těžké rozlišit, kdy se jedná o předsudek a kdy nikoliv. Děti si již v raném věku začínají uvědomovat, že se ostatní lidé na sebe v určitých věcech liší. Zcela první věcí, které si děti všimnou, je barva pleti, neboť je okem viditelná. Tmavá barva pleti připomíná dětem špínu, a protože je dětem od malička vštěpováno, že čistota je důležitá, považují tuto barvu za nečistou, bojí se jí. Za čistou je považována barva bílá. Samozřejmě rozdělování čisté a nečisté barvy kůže, bude pravděpodobněji častější u dětí, které mají bílou barvu než u negroidních dětí (Allport 2004: 326). Williams mu oponuje tím, že děti mají raději bílou barvu, neboť je světlá, stejně tak, jako dospělí dávají přednost dni před nocí. Když je temno, má člověk znesnadněnou orientaci v prostoru, proto je spojován se strachem, světlo strach zahání (Katz 1981: 7).

V současné době existuje několik teorií, které se zabývají vývojem etnických předsudků u dětí. Autoři, kteří tyto teorie vytvořili, se nemohou shodnout v různých otázkách. Jednou z otázek, ve kterých se teorie výrazně liší, je například věk či jednotlivé fáze vývoje předsudku, které se s přibývajícím věkem mění, nebo v názorech na tom, kdo nebo co ovlivňuje vývoj předsudků. V této kapitole bych ráda rozvedla jednotlivé teorie týkající se vývoje předsudků u dětí, zejména teorii prostředí, sociálně-kognitivní teorii, teorii emocionální nepřizpůsobivosti, teorii vývoje sociální identity a Allportovu teorii.

6.1 Teorie prostředí

Předsudky u dětí jsou velmi ovlivňovány lidmi a prostředím, ve kterém vyrůstají. Teorie prostředí se zabývá tím, jak velkou mírou jsou děti těmito faktory ovlivňovány. Dle této teorie, se děti učí jednotlivým postojům, které se týkají etnických skupin, a to buď přímo učením, nebo pozorováním a následným napodobováním verbálních i neverbálních projevů rodičů. Důvod, proč děti tak činí, je jednoduchý. Chtějí rodiče

potěšit, a tak doufají, že pokud budou jako oni, pak budou za své činy odměněny. Avšak je nesprávné si myslet, že děti jsou prázdné kontejnery, do kterých se jednoduše nalejí předsudky, nebo je považovat za houby, které se živí dominantními etnickými postoji. Děti mají intelektuální schopnosti, které se vyvíjí a snaží se se zvyšujícím se věkem, pochopit a kontrolovat svůj kognitivní i společenský život. (Nesdale 1999: 2)

6.2 Sociálně-kognitivní vývojová teorie

Sociálně-kognitivní vývojová teorie předpokládá, že předsudky nejsou naučené, odporuje do jisté míry předchozí teorii. Předsudek je vytvořen na základě přirozeného sociálně-kognitivního vývoje. Rodiče mohou předsudky dětí ovlivnit jen tím, že na postoje dětí působí aktivně. Tato teorie má několik etap, které se mění společně s tím, jak dítě stárne a socializuje se. Nejprve se bojí všeho, co je neznámé a připoutává se ke známému, nebo tomu, co si je podobné. Odmítá cizí skupiny, které si určuje zejména z hlediska fyzického, jako je barva pleti, velikost těla.

Nesdale uvádí, že děti přecházejí okolo sedmého roku ze stádia konkrétních myšlenkových operací do stádia nazývaného formální myšlení. Dítě se nesoustředí už jen na okem pozorovatelné znaky, ale je schopné lépe porozumět vlastnostem a chování lidí, na jejichž základě si je rozděluje. Rozumí lépe jednotlivcům než skupinám. V tomto věku dochází k prudkému nárůstu předsudků, neboť v tomto věku považují děti rozdíly ve skupině za nejdůležitější (Nesdale 1999: 3).

Kanadská psycholožka a hlavní představitelka této teorie, Francis Aboud, zkoumala společně se svou kolegyní Ann Beth Doyle stereotypy u dětí a vytvořila několik studií na téma předsudků vůči jiným etnickým skupinám a rasám. Zkoumaly změny rasových postojů u bílých dětí vůči černošským a původnímu italskému obyvatelstvu. Děti byly pozorovány a zkoumány tři roky, konkrétně na věku šesti do devíti let. Na závěr této studie došly ke zjištění, že děti ve starším věku měly méně předsudků než

děti v mladším věku. Z tohoto závěru je možné usoudit, že děti si uvědomují s přibývajícím věkem fakt, že rasy či etnika mají společné znaky, a přesto může být každý člověk v etniku odlišný (Doyle, Aboud 1995: 1).

6.3 Teorie emocionální nepřizpůsobivosti

Jedná se o přístup, který spojuje získávání předsudků s vývojem určitého osobnostního typu, konkrétně tzv. „autoritářskou osobností“. Tuto studii vytvořil Theodor Adorn a na něj pak navázali další. Děti jsou vychovávány k naprosté poslušnosti, dodržování pravidel, v případě nedodržení dochází k sankci. V takovéto autoritářské rodině dochází často k tomu, že je dětem nedostatečně projevována láska, a pokud je projevována, pak jen v případě, kdy se dítě chová přesně tak, jak si přejí rodiče. Chování k dítěti ze strany rodičů v něm vzbuzuje úzkost, strach, je deprimované, avšak nedovolí si tyto pocity vyjádřit, a tak je směřují jinam, nejčastěji ke slabším osobám či členům menšin. Tento postoj opomíjí důležité aspekty sociálního prostředí, jako jsou společenské normy, vztahy mezi členy dominantních skupin a vztahy mezi lidmi příslušníků menšinových skupin (Nesdale 1999: 2). *„Autoritářská osobnost je zvláštní typ osobnosti, která je přehnaně submisivní vůči autoritám a současně zvláště náchylná k předsudkům“* (Hewstone, Stroebe, 2006: 536).

6.4 Teorie vývoje sociální identity

Pojem sociální identita označuje příslušnost člověka k nějaké definované skupině, například národ, klub, sociální vrstva a další. Sociální identita je součástí identity osobní. Sociální identita je soubor atributů, které jedinci přiřazuje jeho okolí. Jedinec má možnost se této typizaci

přizpůsobit, vzepřít se jí nebo může této přisouzené identity využívat (Bernard 2008: 121).

Nesdale vypracoval teorii sociální identity, kde se prolíná kognitivní vývoj, vliv prostředí na dítě, ale také individualita dítěte. Vývoj etnických předsudků rozdělil do čtyř fází na základě chování, které v jednotlivých fázích typické. V první, tzv. nediferencované fázi, dítě nerozlišuje odlišnosti u lidí, neboť pro něj nejsou v tomto období důležitá, ale dochází k diskriminaci určitých barev u neživých věcí. Okolo třetího roku si začíná dítě uvědomovat svou etnicitu zejména ve společnosti, kde se vyskytuje více etnik, hovoříme tedy o fázi etnického vědomí. Dítě je součástí nějaké sociální skupiny, v rámci této skupiny jsou již vytvořené určité kategorie, jako například pohlaví, barva kůže, a dítě tyto kategorie zpočátku přijímá jako dané a neměnné. V době okolo sedmi let si dítě začne svoji příslušnost ke skupině uvědomovat a upřednostňovat svou skupinu před skupinami ostatními. Toto období je nazýváno jako fáze etnické preference. Nemělo by to však dojít do fáze, kdy je dáována přednost výhradně členům vlastní skupiny. Pokud by si vytvořilo negativní postoj či předsudek o nějaké skupině, pak by se jednalo o čtvrtou fázi nazývanou etnický předsudek (Nesdale 1999: 4-5).

Je důležité vymezit rozdíl mezi posledními dvěma fázemi. I když se dítě nachází ve třetí fázi, tedy ve fázi etnické preference, a upřednostňuje svou skupinu před těmi ostatními, nejedná se o etnický předsudek, neboť i jiná skupina může být vnímána kladně. Jestliže ovšem začne dítě ostatní skupiny vnímat negativně, již se jedná o vytvořený etnický předsudek. Existují tři faktory vedoucí na preference skupiny na předsudek – majoritní skupina má strach z menšiny, předsudek je sdělován ostatním a stává se veřejně známým a dochází k soutěžení a konfliktům mezi skupinami (Nesdale 1999: 5).

6.5 Teorie vývoje G. W. Allporta

Allport si v *O povaze předsudků*, pokládá otázku, jak vznikají předsudky. Sám si odpovídá tím, že jsou získávány učením. Učení se předsudkům rozděluje Allport do několika stádií. První stádium nazývá „období pregeneralizovaného poznávání“. Tímto obdobím prochází dítě zhruba ve věku 4 až 6 let. V této době dítě jen opakuje to, co mu říkají dospělí, samo si to ještě neuvědomuje. Stádium, které následuje a vyskytuje se u dětí ve věku mezi sedmi lety až zhruba do puberty, se nazývá „naprosté zavrhování“. Jak již napovídá název, jedná se o období, kdy dítě převzalo kategorie dospělých a zavrhuje určitou skupinu, například běloši černochoy, Vietnamce atd. Fáze naprostého zavrhování postupně volně přechází ve fázi diferenciaci. V tuto chvíli má již většina dospívajících utvořený názor na věc, avšak i v tuto chvíli může být dospívající ovlivněn například nějakým traumatem či filmem a nést si to po celý život. Jako příklad cituje Allport dívku, která se začala bát černochoy z důvodu, že jako malá uviděla, jak se vynořil uhlíř, jež byl celý na uhelného prachu a strašlivě se polekala. Od té chvíle má strach z černochoy, i když se o černocho nejednalo. Pouze si ho s tou barvou spojila (Allport 2004: 334).

VÝZKUMNÁ ČÁST

7 Výzkumný problém, cíle výzkumu

Můj výzkum se zaměřuje na etnické předsudky dětí dvou základních škol, v Plané a v Teplé. Jedná se o etnické stereotypy, které si děti vytvořily o Němcích či Německu. V teoretické části jsem se věnovala tomu, jakým způsobem k utváření stereotypů dochází, jaký je jejich vývoj a kdy dochází k úplnému vytvoření stereotypů. Na základě těchto poznatků jsem se poté rozhodla, jaká věková kategorie bude pro můj výzkum nejvhodnější. Cílem této části je nejen podrobněji popsat metody, které byly použity, či výzkumný soubor, ale hlavním cílem je především analýza textů na děti.

8 Metodologie

Pro výzkum etnických předsudků je možné používat kvalitativní, ale i kvantitativní přístup. Metody těchto přístupů je možné mezi sebou kombinovat, i když většina badatelů klade důraz vždy na jeden z nich nejčastěji z důvodu, že již mají zkušenosti, nebo to vyžaduje podstata zkoumaného problému (Strauss, Corbin 1999: 11). Abych získala co nejvíce informací, rozhodla jsem se provést výzkum kvalitativní, neboť se mi to zdálo jako nejlepší možný způsob, jak získat z výzkumného souboru co nejvíce informací. Za kvalitativní výzkum považujeme jakýkoliv výzkum, který nepoužívá k analýze a sběru dat statistické metody. Může se jednat o výzkum života lidí, příběhů, vztahů, chování a další. Je možné je použít k porozumění podstaty jevů, o kterých toho ještě moc nevíme, avšak můžeme je použít i k získání nových názorů ohledně jevů, o kterých již něco víme. Na rozdíl od kvantitativního výzkumu je při tomto typu výzkumu možné získat detailnější informace (Strauss, Corbin 1999: 11). Mezi metody sběru dat kvalitativního výzkumu řadíme zúčastněné pozorování, nestandardizovaný rozhovor a osobní dokumenty. K získání dat jsem použila poslední zmíněnou metodu, osobní dokumenty. Za osobní dokument je považována výpověď o vlastním životě, jeho části, nebo o určité události, problému. V mé práci se jedná konkrétně o krátký slohový útvar, který je více popsán v další části práce (Disman 2011: 309).

8.1 Výzkumný soubor

Do svého výzkumu jsem se rozhodla zařadit žáky z 9. tříd ze dvou základních škol, jednou z těchto škol byla Základní škola v Teplé, druhá škola, kterou jsem oslovila a byla ochotna mi výzkum umožnit, byla Základní škola Planá. V první části práce jsem popsala několik teorií, které se týkaly toho, jak si děti vytváří předsudky. I když se na sebe teorie liší a v mnohém si odporují, vycházím z toho, že děti si tím, jak se vyvíjejí, utváří svůj vlastní postoj k etnikům. Výzkumný soubor vznikl na základě

informativních souhlasů rodičů. Děti, jejichž rodiče nesouhlasili s výzkumem, nemohly být do výzkumu zařazeny. Na Základní škole v Teplé se v 9. ročníku nachází 13 žáků, Základní škola Planá má dvě deváté třídy, dohromady 53 žáků. Vzorek by tedy měl být tvořen z 66 slohových prací. Je však zřejmé, že tohoto čísla nemohlo být dosaženo a výsledná velikost souboru je mnohem nižší.

Zde uvádím všechny důvody, proč nebylo možné dosáhnout maximálního počtu vzorků.

1. Ne všichni rodiče souhlasili s tím, aby bylo jejich dítě zapojeno do výzkumu, nebo nebyl souhlas donesen vůbec.
2. Ne všechny děti byly v den psaní slohové práce přítomny ve škole.
3. Ne všechny děti splnily zadání při psaní slohové práce. Obsahovala například jen jednu větu.

Po konečných úpravách obsahuje výběrový soubor 25 jedinců, z nichž 8 je ze Základní školy v Teplé a 17 ze Základní školy Planá.

8.2 Charakteristika vzorku

Ve výzkumném vzorku bylo po všech úpravách o něco větší zastoupení dívek než chlapců. Slohovou práci psalo dle podepsaných informovaných souhlasů 15 dívek a 10 chlapců. Vzhledem k tomu, že se jednalo o žáky devátých tříd, průměrný věk se pohybuje okolo patnácti let. Výzkumu se účastnili nejen příslušníci českého státu, ale také zástupci vietnamské národnosti. Základní škola Planá dříve udržovala partnerství s německou školou v Bogenu, v současné době již nemají žádné partnerské školy, stejně jako základní škola v Teplé. V Plané i v Teplé je povinný německý jazyk od 8. třídy.

8.3 Příprava slohové práce

Poté, co jsem se rozhodla vypracovat bakalářskou práci na toto téma, jsem začala přemýšlet o tom, jak získat co nejvíce informací, které by byly pro mou práci přínosné. Nejprve jsem uvažovala o tom, že bych požádala děti, aby mi vyplnily dotazník. Poté, co mi byl řediteli obou škol odsouhlasen výzkum, navštívila jsem třídy, které měly být zahrnuty do výzkumu. Na základě tohoto setkání jsem došla k závěru, že by dotazník v tomto případě nebyl zcela vhodný, neboť odpovědi na dotazník by byly pouze jednoslovné, na základě čehož bych se nedozvěděla, jak vnímá každý z nich Němce či Německo.

Později jsem přišla s nápadem, že bych mohla potřebné informace získat prostřednictvím slohové práce. Zde opět vyvstal problém, neboť mi po konzultaci s ředitelkou školy, bylo sděleno, že rodiče jen velmi neradi svolují k tomu, aby jejich žáci psali dlouhou práci, která by mohla být analyzována. Proto jsem se rozhodla, že práce, kterou děti vytvoří, bude obsahovat přibližně patnáct až dvacet vět, v čemž už rodiče neviděli víceméně problém. Byly připraveny také informované souhlasy pro rodiče, jejichž podpisem stvrdili, že se jejich dítě smí zúčastnit výzkumu.

Věnovala jsem poměrně dlouhou dobu tomu, abych přišla na co nejlepší řešení sestavení tématu slohové práce, tak aby na něj byli žáci schopni něco napsat a zároveň, aby bylo podnětné pro můj výzkum. Nakonec jsem sestavila tři témata, na která měli žáci odpovídat formou písemného projevu. Nebyla jsem si jistá tím, zda mám požadovat zpracovat všechna témata, či jedno z nich. Nechala jsem to na žácích, někteří se věnovali všem tématům, jiní se soustředili jen na jedno. Na závěr práce jsem žáky požádala, zda by mi napsali svou zkušenost, kterou mají s Němci nebo Německem. Zároveň bylo předběžně s paními učitelkami českého jazyka dohodnuto, kdy bude práce zadána a jak dlouhý čas budou na napsání mít (přibližně půl hodiny).

Zde uvádím tři témata, která měli žáci zodpovědět.

1. Co se mi líbí na Německu/Němcích.
2. Co je typicky české a co je typicky německé.
3. V čem jsou si Češi a Němci podobní a v čem jsou odlišní.

8.4 Kontaktování vedení školy a sběr dat

Už když jsem si připravovala slohovou práci, kontaktovala jsem vedení jednotlivých škol. Napsala jsem žádost, kde jsem stručně popsala, na jaké téma bude výzkum prováděn a jakou formou. Dostala jsem písemné vyjádření, kde pan ředitel i paní ředitelka souhlasili na podmínkou, že jim budou před samotným výzkumem předloženy informované souhlasy, které si sama zajistím. Dalším důležitým krokem bylo najít si učitele českého jazyka, který by byl ochotný věnovat část ze své hodiny k tomu, aby žáci napsali slohovou práci pro můj výzkum. Poté jsem se domluvila s vyučujícími českého jazyka, vysvětlila jsem jim, jak bude psaní práce probíhat a dala jim do ruky otázku s tím, že si děti vyberou, zda budou psát práci, která bude obsahovat všechny mnou připravené otázky k zamyšlení, či zda si vyberou jednu, na kterou vytvoří krátký slohový útvar o zhruba patnácti až dvaceti větách. Psaní slohové práce se zúčastnily pouze žáci, které přinesli podepsaný informovaný souhlas. Napsání slohové práce zabralo žákům necelou jednu vyučovací hodinu.

9 Etické problémy a způsob řešení

Než jsem zahájila výzkum, přemýšlela jsem nad etickými zásadami výzkumu. Mohlo se objevit několik etických problémů, kterým jsem chtěla předejít. Bylo potřebné se nad tímto pozastavit a dostatečně se připravit.

Zcela samozřejmé bylo, že sběr dat proběhl anonymně. Žákům jsem po napsání práce přiřadila čísla. Žáci byli informováni, k čemu budou získaná data použita, a také jim bylo řečeno, že je práce zcela dobrovolná.

Všichni, kteří se účastnili výzkumu, museli vyslovit souhlas. Neboť se výzkum zaměřil na práci s dětmi, bylo nutné dbát na etické zásady, tedy zajistit si informovaný souhlas rodičů. Informovaný souhlas obsahoval informace o tom, k jakému účelu a jak budou data sbírána.

10 Interpretace výsledků

Žáci ve slohových útvarech nejvíce zmiňovali vztah Němců k životnímu prostředí a rozdíly vnímají v tom, jakým způsobem se o životní prostředí a přírodu starají Češi, a jak se starají Němci. V práci žáka č. 10 se píše: *„Jejich a naše příroda se nedá srovnávat. My si přírodu někdy až moc znečišťujeme a vyhazujeme věci, zbytečné věci, které se dají ještě nějak využít. Neudržujeme si tu přírodu čistou a hezkou jako oni.“* Později ve své práci dodává: *„Ve své zemi si udržují čistotu a pořádek, ale přijedou k nám a u nás dělají bordel, vyhazují odpadky všude...“* Žák č. 13 na otázku týkající se Německa napsal: *„Vždy, když jedeme do Německa, poznám to na první pohled. Mají nově udělané silnice, krásně obdělaná pole, ve městech mají čisto.“* Dalším příkladem, který poukazuje na to, že vztah k životnímu prostředí je u Čechů a Němců odlišný, je popsán například v práci žáka číslo 20: *„Na Německu se mi líbí různé části území, protože oproti České republice tam vypadá vše spořádaně, čistě a hezky.“* Ve všech těchto případech můžeme hovořit o kulturní ekologii. Hlavním cílem kulturní ekologie je popsat a také vysvětlit konkrétní adaptační prostředky a mechanismy a odhalit veškeré zákonitosti energetických a technologických způsobů, kterými jednotlivé společnosti využívají přírodní zdroje prostředí, ve kterém žijí (Soukup 1994: 163).

Kulturní ekologie studuje vznik, vývoj a fungování sociokulturních systémů v kontextu jejich vztahu k okolnímu prostředí. Kulturní ekologie se zformovala v průběhu 20. let 20. století, v rámci neoevolucionistické antropologie. Za zakladatele kulturní ekologie je považován J. H. Steward, který už v 30. letech při zkoumání kmene Šošonů věnoval pozornost vlivu prostředí na jejich život. Dle Stewarda je předmětem kulturní ekologie studium uspořádání vztahu kultury a přírodního prostředí. Kulturní ekologii se věnovali také Vayda, Rappaport, Fried či Service. (Soukup 1994: 164).

Každý národ má určité představy o tom, jak se chová jiný národ. Vlastnosti, které připisují Češi Němcům nemusí být shodné s těmi, které jim přisoudil jiný národ, nebo s těmi, na kterých si zakládají oni sami.

Za cennou informaci získanou ze slohových prací považují vlastnosti, které Němcům žáci připisují. Často v pracích psali o tom, jak jsou Němci pořádní, puntičkářští, vše musí mít dokonalé a že jsou usměvaví a poměrně hluční. Výčet několika dalších vlastností Němců napsal žák č. 9: *„Někteří Němci jsou přímočaří, ale jako celek se mi zdají jako velmi vzdělaný a soběstačný národ. Mají smysl pro humor, jsou přátelští.“* Ohledně toho, že jsou Němci přátelští, píše žák číslo 11. Tuto informaci převzal na blízkého příbuzného *„Moje babička mi říkala, že jsou přátelští, prý se začnou bavit s každým, i když se nikdy neviděli. Což se v Čechách moc nevidá.“* Ve své práci se pak rozepisuje dále o povaze Němců, tentokrát ze své vlastní zkušenosti, na jejímž základě je možné vypožorovat, že se některé vlastnosti připisované Němcům v minulosti, nezměnily ani teď: *„Ne všichni Němci jsou kamarádští, už jsem stačila potkat Němce, kteří byli arogantní, myslí si o sobě něco, co nejsou, roztahují se úplně všude, myslím si, že jsou na svůj národ hrdí, jakože já jsem Němec a ty nejsi nic“ (Žák č. 11).*

Vytváření stereotypů začíná v prostředí, ve kterém dítě vyrůstá, nejčastěji se jedná o rodinu a blízké příbuzné. Jednotliví členové rodiny působí na děti svými stereotypy, které si vytvořili na základě svých zkušeností. Děti jsou obrazem svých rodičů, a tak přebírají a kopírují jejich názory až do věku, kdy jsou zralé na to, aby si vytvořily svůj vlastní. Není možné přesně určit, kdy si dítě začne vytvářet vlastní názor na jiná etnika, a i přesto, že se tímto tématem zabývá mnoho vědců, například Nesdale či Allport, nemohou se shodnout na věku, kdy k tomuto procesu dochází. Děti se na základě vlastních zkušeností buď v názoru vštěpovaném rodiči utvrdí, nebo názor přehodnotí a změní.

O vztahu dětí k Němcům či Německu není možné říci, zda převažuje vztah spíše kladný či záporný. Na kladný vztah k Německu je možné se podívat do slohové práce žáka č. 5, který v úvodu píše: *„Já jsem zatím Německem vždy jen projížděla, ale i tak se mi tam moc líbí.“* Jiní žáci do slohových prací napsali, že Němce a Německo příliš nemusí, ale nalézt informaci o tom, proč je vztah k Němcům a Německu takový, je možné

pouze v několika z nich. Jedno vysvětlení podává žák číslo 12: „*Myslí si, že jsou něco víc než ostatní národy a země. Neznamená, že když tu byl dříve Hitler a Německo bylo nejvyspělejší zemí vůbec, že tomu tak musí být i teď.*“

Rodiče některých žáků pracují v Německu. Najdou se i tací, kteří mají část rodiny buď německé příslušnosti nebo se do Německa odstěhovali. „*V Německu mám velkou část rodiny, protože moje prababička a praděda jsou Němci, kteří utekli za války do ČR, když jim Němci hodili bombu na dům. Její a dědy velká část rodiny tam zůstala.*“ I přesto, že je část rodiny v Německu, píše ten samý žák (číslo 15), že by nenašel nic, co by se mu v Německu líbilo, a rozhodně by tam nechtěl bydlet, ani mít takový život, jako má teď její rodina žijící v Německu. Žák č. 17 uvádí, že má babičku poloviční Němku. Názor na Němce i v tomto případě převládá spíše záporný, Němci jsou dle tohoto žáka agresivní.

V teoretické části byla věnována pozornost typickému Němci, jehož obraz se v průběhu vývoje dějin Čechů a Němců proměňoval. V první polovině 19. století byl typický Němec oděn do haleny, vesty, kalhot, které dosahovaly po kolena a s dobovou spací čepicí. Během první světové války byl Němec vyobrazován s šosáckou noční čepicí, pruskou vojenskou helmou na jejímž vrcholu byl kovový hrot nebo s cylindrem. Dnes bychom si však představovali Němce zase poněkud jinak: „*Spousta lidí si jako Němce vybaví obtlouštělého pána v jejich tradičním kroji s klobásou a pivem v ruce...*“ (Žák č. 8). Při pátrání po tom, proč si typického Němce představuje právě takto, jsem došla k závěru, že by se mohlo jednat o oděv, který mají na sobě účastníci Oktoberfestu. Slavnosti věnují v době konání média velkou pozornost a v televizích a na internetu se objevuje velké množství záběrů.

Právě o Oktoberfestu či jiných německých tradicích je možné najít infomaci zhuba ve třetině slohových prací. Němci jsou, co se týče dodržování tradic velice důslední, většina je věřící, z čehož vyplývá právě dodržování tradic. „*Němci na rozdíl na nás dodržují svoje tradice, chodí*

v *dirndlách (německých, ženských krojích), mají slavnosti piva a jídla a většina z nich je pověřčivá.*“ Tato výpověď pochází na žáka č. 9. Dirndl je tradiční kroj, který se nosí zejména v jižním Německu a Rakousku. Každá servírka na Oktoberfestu musí být oděna do tohoto tradičního oděvu, neboť ten k této slavnosti neodmyslitelně patří.⁴ Následující výpověď pochází ze slohové práce žáka č. 22. *„Typicky německá věc je podle mě Oktoberfest – ty velké tupláky a německé velké nebo objemnější ženy.“* Historicky první Oktoberfest se uskutečnil v říjnu roku 1810. V Mnichově se ten rok oženil tehdejší korunní princ Ludwig, který pozval občany Mnichova na oslavu svatby. Od té doby se začaly slavnosti tradičně každý rok opakovat a proměňovat až do dnešní konečné podoby. Původně se nejednalo o slavnosti, které by nějak byly nějak úzce spojeny s pivem, jeho úloha začala být prosazována až v 19. století (Schulenkorf 2008: 3).

Německý jazyk není mezi dětmi příliš oblíbený, především u těch, které mají němčinu ve škole povinnou. Někteří považují němčinu za tvrdý jazyk, například při vyznání lásky, zní prý anglické či české miluji Tě lépe a jemněji než Ich liebe dich. Jinému připadá anglický jazyk podobný jako německý, proto je těžké se ho učit. Žák č. 2 se o německém jazyce vyjádřil takto: *„...nesnáším jejich jazyk. Šišljají a furt mají všude členy, no kdo se to má učit. Nechápu, proč se ho učíme, když jak my, tak Němci se učíme anglicky, tak proč se máme učit jejich jazyk?“* *„...má teta se má vdát za Němce a nezvykle rychle se česky mluvit naučil, sice je pro něj těžší česky psát, ale vše se naučil rychle a zjistila jsem, že je pro Němce náš jazyk asi nejtěžší se naučit“* (Žák č. 16).

Z těchto dvou výpovědí vyplývá, že Němci se poměrně rychle naučí jiný jazyk, i když to pro ně nemusí být jednoduché, což je možné přepisovat tomu, že to nedělají s takovou nechutí jako my Češi. My se raději dorozumíváme anglicky, nejen z důvodu, že je tento jazyk vyučován již

⁴ Zdroj: <http://www.wiesn.cz/oktoberfest/obleceni> [cit. 28. 3. 2018]

na prvním stupni základní školy, někdy už v mateřské škole ale proto, že angličtina patří mezi nejrozšířenější jazyky ve světě. Nechuť k učení se německému jazyku může být připsána právě tomu, že se němčinou nedá domluvit v tolika zemích jako s angličtinou, navíc některé národy nereagují příliš pozitivně, pokud se s nimi dorozumíváme německy. Za nechutí hovořit německy, může stát i negativní zkušenost, jako ve výpovědi žáka č. 1, kterému se při pokusu o dorozumívání se německým jazykem v obchodě v Německu, smála prodavačka. *„Mám špatnou výslovnost, když mluvím v němčině, tak se prodavačka zasměje a opraví mi to, takže si připadám trapně a hloupě.“*

Studiu vztahů jazyka, kultury a myšlení ve společnostech se věnuje lingvistická antropologie. Jazyk není dle antropologů na společenského života oddělen, ale je možné najít určité souvislosti. Jazyk tvoří symbolickou bázi každé kultury a je základem kognitivních systémů, které příslušníci určité skupiny využívají k tomu, aby interpretovali sociální zkušenosti a vytváření chování. Jazyk je považován za nástroj, jehož prostřednictvím spolu mohou lidé komunikovat, předávat si zkušenosti a znalosti, popisovat jevy, akce, myšlenky a interpretují realitu. Jazyk můžeme definovat jako systém znaků, které umožňují komunikaci mezi lidmi a každý jazyk obsahuje konečný počet slov spojený s jedním nebo více významy. Studium rodného jazyka u dětí se zabýval Avram Noam Chomsky, za významného představitele je považován též švýcarský jazykovědec Ferdinand de Saussure nebo Edward Sapir.⁵

Žáci o Německu často psali, že v porovnání s Českou republikou mají Němci levnější a kvalitnější potraviny a kosmetiku, vyšší plat. Kvalita potravin a plat v Německu patří mezi jedno z nejvíce diskutovaných témat v médiích. Žák č. 15 napsal: *„...mají o hodně kvalitnější potraviny a mnohdy jsou levnější.“* Většina ostatních informací ze slohových prací není příliš pozitivních, co se týče Německa a Němců, ale v tomto případě

⁵ Zdroj: https://journals.muni.cz/anthropologia_integra/article/view/4484/3551 [cit. 28. 3. 2018]

hovoříme o tzv. kladném stereotypu. Domnívám se, že právě média hrají v případě tohoto stereotypu největší roli. Děti v tomto věku se již zajímají o dění kolem sebe, získávají informace ze zpráv v televizi či si je čtou na internetu a názory o ostatních si vytvářejí sami, přesto se stejně jako dospělí nechávají ovlivňovat právě médii.

Češi dostávají jen třetinu průměrného platu Němce. Mnoho Čechů dojíždí v současné době do Německa pracovat, neboť i přes to, že jsou odkázáni na dojíždění, stále se jim práce v Německu vyplatí. Někteří rodiče žáků také pracují v Německu, na základě výpovědi žáka č. 15 je možné vyvodit, že hlavně pro peníze. I když jsou potřebné, nejsou všechno. *„Moje teta má kosmetické studio a strejda má stavební firmu. Jejich děti jsou učitelé, vědci, mají biofarmu, za manžele politiky, ale takhle bych žít nechtěla. Možná mají krásná auta a domy, ale pořád jsou v práci, celkově se tam spolu manžel a manželka moc nevidají.“*

11 Závěr

Ve své bakalářské práci jsem se pokusila analyzovat slohové prací žáků devátého ročníku. Tyto slohové práce měly odhalit, jak žáci na Němce pohlíží v současné době a také, jaké stereotypy o nich vytvářejí.

Vztahy mezi Čechy a Němci prošly dlouhým společným historickým vývojem, na jehož základě se měnily. Za důležitý zlom ve vztazích mezi Čechy a Němci je možné považovat první světovou válku, která je doposud brána jako válka mezi Slovany a Germány. Po skončení války se oba, do té doby společně žijící národy, chtěly vydat svou vlastní cestou. Němci toužili po tom, aby se připojili ke sjednocenému Německu, a Češi si chtěli na území vytvořit svůj vlastní nezávislý stát. Poté, co se českému lidu podařilo vytvořit Československo, začaly se česko-německé vztahy zhoršovat. Němci byli v Československu považováni pouze za menšinu, což se jim nelíbilo a snažili se prosadit si odtrhnutí pohraničních oblastí a připojení k Německu, neboť v pohraničí žila většina Němců žijících u nás. S tímto však nesouhlasili Češi, a tak se snažili o určitý kompromis a spolupráci s německým obyvatelstvem. Touha po připojení se k Třetí říši nadále rostla, až se to Němcům o několik let později konečně podařilo. Již během druhé světové války se začala formovat otázka odplaty a po roce 1945 došlo k odsunu tří milionů německy hovořících obyvatel.

Nejen, že byly tímto vývojem ovlivněny česko-německé vztahy, ale Češi měnili i své postoje a pohlížení na Němce jako celek. Stereotypní pojetí Němce jako nepřítel zasahuje hluboko do minulosti. Za první světové války převládal negativní stereotyp, naopak po konci první světové války bylo na Němce nahlíženo pozitivně. Vznikaly představy o dobrých vztazích mezi Čechy a Němci. Na konci druhé světové války se vnímání Němce stalo opět negativním. Začaly vznikat obrazy poměrů v Německu jako hrůzovlády, čemuž přispívali zejména ti, kteří odtamtud přišli. O Němcích se hovořilo jako o národu, který se nad Slovany vždy vyvyšoval a pokládal se za kulturně vyspělejší. Po odsunu Němců se obraz

poraženého Sudeťáka začal měnit v Němce jako agresivního člověka, jehož duchovní vývoj vždy šel k nacismu.

Tento vývoj se přenášel i na děti žijící nejen v této době, ale i té pozdější. Předsudky u dětí se začínají vyvíjet již v raném dětství. Zcela první věcí, které si děti všimnou, je barva pleti, neboť je okem viditelná. Vědci zabývající se vývojem předsudků se nemohou shodnout ve svých teoriích v otázce věku, ve kterém se stereotyp utváří, kdo či co ovlivňuje vývoj stereotypů a dalších. Teorie prostředí se věnuje tomu, jak moc jsou děti ovlivňovány prostředím, ve kterém vyrůstají. Sociálně-kognitivní teorie je vytvořena na předpokladu, že předsudky nejsou naučené, ale vytváří se na základě sociálně-kognitivního vývoje. Theodor Adorn vytvořil teorii emocionální nepřizpůsobivosti, která spojuje získávání předsudků na základě toho, že jsou děti vychovávány k naprosté poslušnosti a dodržování pravidel. Teorie sociální identity vychází z potřeby jedince se identifikovat s tou sociální skupinou, která je hodnocena kladně a je nadřazená ostatním, protože v té je možné, aby si jedinec posílil sebevědomí. Allport ve své teorii vývoje předsudků předpokládá, že jsou předsudky získávány učením, které pak rozděluje do několika fází na základě věku.

Abych teoretické závěry potvrdila, analyzovala jsem slohové práce žáků devátých ročníků a na jejich základě jsem došla k několika skutečnostem. Vztah Němců k životnímu prostředí je zcela odlišný než vztah, který mají k přírodě Češi. Žáci si vztahu k životnímu prostředí a přírodě u Němců velice cenily. Každý má představy o tom, jak se chová jiný národ a děti připsaly Němcům vlastnosti jako arogantní, puntičkářští, hluční, ale i vzdělaní, soběstační, usměvaví a přátelští. Nebylo možné přesně vymežit, jaký vztah k Němcům či Německu převažoval. Zhruba třetina slohových prací obsahovala informaci o tom, že Němci dodržují na rozdíl na Čechů své tradice, hezké bydlení a jeho okolí. Byl zmíněn i Oktoberfest, který má v Německu dlouholetou tradici. Co se týče německého jazyka, není dětmi příliš oblíbený, považují ho za tvrdý jazyk. Žáci považují výuku německého jazyka u nich na škole za zbytečnou,

neboť se Němci, stejně jako děti v Čechách, učí anglickému jazyku, který patří mezi nejrozšířenější jazyky světa.

Po srovnání obrazu Němce v minulém století a představy v dnešní době očima žáků devátých tříd mohu říci, že se obraz Němce velmi změnil. Nyní se na Němce pohlíží jinak, než tomu bylo dříve. Žáci si představují současného Němce jako pořádkumilovného, přátelského člověka, který má kladný vztah k prostředí, ve kterém žije. Mimo jiné jsou Němci dle názoru žáků bohatí, mají levné potraviny. Německo je pro ně důležité zejména v oblasti financí, což by mohlo souviset s tím, že jsou obě školy, kde jsem prováděla výzkum, v blízkosti hranic s Německem a také z ekonomické situace v českého příhraničí.

Dá se tedy konstatovat, že obraz Německa a jeho obyvatel se časem a generacemi mění. Ze souseda, přes nenáviděného vojáka se Němec pomalu stal opět osobností, se kterou lze přátelsky komunikovat, která má své chyby ale i řadu pozitivních vlastností, pro které je třeba budovat dobré a přátelské vztahy. V době, kdy téměř zmizely hranice mezi zeměmi, je tato skutečnost více než pozitivní a doufám, že v tomto trendu budeme nadále pokračovat. Je dobré, že změna myšlení přichází právě s mladší generací, která ponese tyto myšlenky do budoucnosti.

12 Seznam použitých zdrojů a literatury

ALLPORT, Gordon Willard. O povaze předsudků. Přeložil Eduard GEISLER. Praha: Prostor, 2004.

BENEŠ, Z. a kol. Rozumět dějinám: Vývoj česko-německých vztahů na našem území v letech 1848-1948. Praha: Gallery, 2002.

BERAN, Ladislav Josef, SCHWARZ, Josef, ed. Odepřená integrace: systémová analýza sudetoněmecké politiky v Československé republice 1918-1938. Praha: Pulchra, 2009. Testis.

BERNARD, Josef. Osobní identita v diskurzu společnosti pozdní moderny. In: ŠUBRT, Jiří. Soudobá sociologie. Praha: Karolinum, 2008, 120-135.

BIMAN, Stanislav. Obraz Němce a Německa v letech 1938-1945 na odtržených územích v župě Sudety. BIMAN, Stanislav, Eva BROKLOVÁ a Jan KŘEN. Obraz Němců, Rakouska a Německa v české společnosti 19. a 20. století. Praha: Karolinum, 1998, 195-206.

BROKLOVÁ, Eva. Historický obraz Němce Rakouska a Německa v politických kruzích české společnosti první Československé republiky. BIMAN, Stanislav, Eva BROKLOVÁ a Jan KŘEN. Obraz Němců, Rakouska a Německa v české společnosti 19. a 20. století. Praha: Karolinum, 1998, 101-155.

BRÜGEL, Johann Wolfgang. Češi a Němci 1918-1938. Přeložil Petr DVOŘÁČEK. Praha: Academia, 2006. Historie (Academia).

BURTON, Graeme. Úvod do studia médií. Brno: Barrister & Principal, 2001. Studium (Barrister & Principal).

ČAPKA, František a Jitka LUNEROVÁ. 1948: Vítězný únor: cesta k převratu. Brno: CPress, 2012. Zlomové okamžiky.

ČENĚK, Jiří, Josef SMOLÍK a Zdeňka VYKOUKALOVÁ. Interkulturní psychologie: vybrané kapitoly. Praha: Grada, 2016.

DISMAN, Miroslav. Jak se vyrábí sociologická znalost: příručka pro uživatele. 4., nezměn. vyd. Praha: Karolinum, 2011.

ERIKSEN, Thomas Hylland. Sociální a kulturní antropologie: příbuzenství, národnostní příslušnost, rituál. Praha: Portál, 2008.

FARKOVÁ, Marie. Dospělost a její variabilita. Praha: Grada, 2009.

FRAJDL, Jiří. Protektorát Čechy a Morava 1939-1945. Moravská Třebová: Diatext, 1993.

GALANDAUER, Jan. Čeští vojáci ve velké válce a vzájemný obraz Čechů a českých Němců. In: BIMAN, Stanislav, Eva BROKLOVÁ a Jan KŘEN. Obraz Němců, Rakouska a Německa v české společnosti 19. a 20. století. Praha: Karolinum, 1998, 76-92.

HARNA, Josef a Jaroslav ŠEBEK, ed. Státní politika vůči německé menšině v období konsolidace politické moci v Československu v letech 1918-1920: edice pramenů. Praha: Historický ústav, 2002.

HEWSTONE, Miles, STROEBE Wolfgang. Sociální psychologie. Praha: Portál, 2006.

HNILICA, Karel. Stereotypy, předsudky, diskriminace: (pojmy, měření, teorie). Praha: Karolinum, 2010. Acta Universitatis Carolinae.

JANDOUREK, Jan. Sociologický slovník. Praha: Portál, 2001.

KLUSÁKOVÁ, L. „Namísto úvodu: “My” a “oni” – náčrt teoretické reflexe problematiky.“ In: Obraz druhého v historické perspektivě II: identity a stereotypy při formování moderní společnosti. Praha: Karolinum, 2003. Acta Universitatis Carolinae.

KOCIAN, Jiří, Jiří PERNES a Oldřich TŮMA. České průšvihy, aneb, Prohry, krize, skandály a aféry českých dějin let 1848-1989. Brno: Barrister & Principal, 2004.

KREISSLOVÁ, Sandra. Etnicita a etnický konflikt z pohledu sociálních věd. In: ŠUBRT, Jiří. Soudobá sociologie. Praha: Karolinum, 2014, 339-358.

KREKOVIČOVÁ, Eva. „Autostereotypy a politické elity (na příklade Slovenska)“ In: Národopisná revue Strážnice: Ústav lidové kultury ve Strážnici 11, č. 3, (2001,) s. 146-148.

MALÝ, Karel. Dějiny českého a československého práva do roku 1945. 3. přeprac. vyd. Praha: Linde, 2003.

NAVRÁTIL, Stanislav a Jan MATTIOLI. Problémové chování dětí a mládeže: [jak mu předcházet, jak ho eliminovat]. Praha: Grada, 2011. Pedagogika (Grada).

NOVÝ, Ivan a Sylvia SCHROLL-MACHL. Interkulturní komunikace: Češi a Němci. 2. vyd. Praha: Management Press, 2015.

PRŮCHA, Jan. Interkulturní psychologie. Praha: Portál, 2004. Psychologie (Portál).

RAK, Jiří. Bývali Čechové-: České historické mýty a stereotypy. Jinočany: H & H, 1994.

REJZEK, Jiří. Český etymologický slovník. Voznice: Leda, 2001.

SCHALLNER, Dieter. Obraz Němců a Německa v letech 1945 až 1947. Vznik soudobého českého stereotypu Němce a Německa. In: BIMAN, Stanislav, Eva BROKLOVÁ a Jan KŘEN. Obraz Němců, Rakouska a Německa v české společnosti 19. a 20. století. Praha: Karolinum, 1998, 236-252.

SCHULENKORF, Nico. Oktoberfest München – The World's Largest Public Event. GRIN Verlag, 2008.

SLÁDEK, Milan. Němci v Čechách: německá menšina v českých zemích a Československu 1848-1946. Praha: Pragma, 2002.

SOUKUP, Václav. Dějiny sociální a kulturní antropologie. Praha: Karolinum, 1994. Acta Universitatis Carolinae.

STRAUSS, Anselm L. a Juliet M. CORBIN. Základy kvalitativního výzkumu: postupy a techniky metody zakotvené teorie. Přeložil Stanislav JEŽEK. Brno: Sdružení Podané ruce, 1999.

ŠTAIF, Jiří. Karikatura Němce v revoluci 1848-1849. In: BIMAN, Stanislav, Eva BROKLOVÁ a Jan KŘEN. Obraz Němců, Rakouska a Německa v české společnosti 19. a 20. století. Praha: Karolinum, 1998, 33-48.

ŠUBRT, Jiří. Soudobá sociologie. Praha: Karolinum, 2008.

TOMS, Jaroslav. Přehled vývoje česko-německých vztahů na území České republiky na 12. století do roku 1947. 4. dopl. vyd. Plzeň: Západočeská univerzita, 2002.

URBAN, Otto. Česká společnost 1848-1918. Praha: Svoboda, 1982. Členská knihnice (Svoboda).

Internetové zdroje

DOYLE Anna Beth, ABOUD Frances E. A Longitudinal Study of White Children's Racial Prejudice as a Social-Cognitive Development. Merrill-Palmer quarterly (Wayne State University. Press) [online]. 1995 [cit. 2. 2. 2018] DOI: https://www.researchgate.net/publication/232562681_A_Longitudinal_Study_of_White_Children's_Racial_Prejudice_as_a_Social-Cognitive_Development

KATZ, Phyllis A. Development of children's racial awareness and intergroup attitudes. Current Topics in early childhood education. [online] 1981 [cit. 2. 2. 2018] DOI: <https://eric.ed.gov/?id=ED207675>

NESDALE, Drew. Social identity and ethnic prejudice in children. Psychology, Society, & Education [online]. 1999 [cit. 2. 2. 2018]. DOI: https://www.researchgate.net/publication/242074844_Social_identity_and_ethnic_prejudice_in_children.

Sociologická encyklopedie. Sociologický časopis AV ČR [online]. [cit. 2. 2. 2018]. Dostupné z: https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Autostereotyp_a_heterostereotyp

SOUKUP, Václav. Jazyk, myšlení a kultura. *ANTROPOLOGIA INTEGRA* [online]. 2015, **6**(2) [cit. 28. 3. 2018]. DOI: https://journals.muni.cz/anthropologia_integra/article/view/4484/3551.

Sudetoněmecké krajanské sdružení v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Vztahy mezi Čechy a sudetskými Němci v letech 1919–38. [online]. [cit. 2. 2. 2018]. Dostupné z: <https://www.sudetstnemci.cz/cs/hist0/hist2/>

Oktoberfest. [online]. [cit. 28. 3. 2018] DOI: <http://www.wiesn.cz/oktoberfest/obleceni>

13 Resumé

The aim of the bachelor's thesis is to analyse a stereotypical perception of Germans from the perspective of children, concretely the children, who attend the ninth grade of elementary school. I chose two elementary schools, where the research was held. The bachelor thesis is divided into two parts.

In a theoretical part, I deal with the definition of a terms of a stereotype and a stereotyping. Hereafter I deal with the Czech – German relations, which were very strongly influenced by the historical events, mostly by the First and Second world war, by establishing of Czechoslovakia and by the expulsion of Germans from Sudetenland at the end of the first half of the twentieth century.

In a practical part I found out, how children view Germans nowadays, how they view their culture or their language through the short essays. German language is not quite popular, notwithstanding they admire, that Germans follow their traditions.

14 Přílohy

Seznam výpovědí žáků

Žák č. 1 – Základní škola v Teplé

Žák č. 2 – Základní škola v Teplé

Žák č. 3 – Základní škola v Teplé

Žák č. 4 – Základní škola v Teplé

Žák č. 5 – Základní škola v Teplé

Žák č. 6 – Základní škola v Teplé

Žák č. 7 – Základní škola v Teplé

Žák č. 8 – Základní škola v Teplé

Žák č. 9 – Základní škola Planá

Žák č. 10 – Základní škola Planá

Žák č. 11 – Základní škola Planá

Žák č. 12 – Základní škola Planá

Žák č. 13 – Základní škola Planá

Žák č. 14 – Základní škola Planá

Žák č. 15 – Základní škola Planá

Žák č. 16 – Základní škola Planá

Žák č. 17 – Základní škola Planá

Žák č. 18 – Základní škola Planá

Žák č. 19 – Základní škola Planá

Žák č. 20 – Základní škola Planá

Žák č. 21 – Základní škola Planá

Žák č. 22 – Základní škola Planá

Žák č. 23 – Základní škola Planá

Žák č. 24 – Základní škola Planá

Žák č. 25 – Základní škola Planá

Souhlas Základní školy v Teplé, p.o.

Z á k l a d n í š k o l a v T e p l é, příspěvková organizace

Školní 258, 364 61 Teplá; tel.: 353 392 241; zs.tepla@seznam.cz

Paní
Dana Pištěláková
Nádražní 719
348 15 Planá

Věc : Povolení pro získání podkladů k bakalářské práci

Povoluji Vám pracovat s našimi žáky 9. ročníku za účelem získání podkladů k bakalářské práci s podmínkou, že si zajistíte informované souhlasy zákonných zástupců těchto žáků a předložíte je před započítím sběru dat ředitelce školy.

S pozdravem Mgr. Jana Leheňová

Mgr. Leheňová
ZÁKLADNÍ ŠKOLA V TEPLÉ
příspěvková organizace ①
364 61 Teplá, Školní 258
IČ: 737 40 420

V Teplé 10. ledna 2018

Souhlas Základní školy Planá, p.o.

Základní škola Planá, příspěvková organizace
se sídlem: náměstí Svobody 59, 348 15 Planá

Povolení k získání podkladů k bakalářské práci

Vyhovuji žádosti paní Dany Pištělákové k získání podkladů k bakalářské práci na téma Etnická stereotypizace z pohledu dětí v česko-německé perspektivě formou krátké slohové práce v 9. ročníku naší základní školy.

Mgr. Luboš Beran
ředitel školy

ZÁKLADNÍ ŠKOLA PLANÁ
příspěvková organizace (2)
IČO: 75005581
Tel./fax: 374 630 421, 374 792 492

V Plané 14. února 2018

Telefon/fax:
374 630 421
Mobil:
777 098 465

E-mail:
namesti@zs-plana.cz

IČO:
75005581
DIČ:
CZ75005581

Bankovní spojení:
Raiffeisenbank im StiflandeG
číslo účtu:
13106920/8030